

Unohdetun kansan Leena

SMP:n nousu ja nuoret naiset – lähihistorian yhteen sopimattomat elementit

Vanhoja naistenlehtiä selatessani törmäsin taannoin hätkähdyttävään kuvaan. Kuvassa nuori, vaaleatukkainen nainen nousee eduskuntatalon portaita. Jyhkeät pilarit ja jyrkkinä kohoavat portaat ovat politiikan kuvastoista tuttuja. Koko aukeamalle levittäytyvä, dramaattinen mustavalkokuva on kuvitusta reportaasijuttuun 21-vuotiaasta myymälänhoitaja Leena Willbergistä, joka oli juuri tullut valituksi SMP:n riveistä Helsingin valtuustoon vuoden 1968 kunnallisvaaleissa. Jutussa kuullaan Leena Willbergin näkemyksiä politiikkaan ja Veikko Venamon luotsaamaan protestipuolueeseen, jonka menestys käynnistyi kunnallisvaaleista ja huipentui kevään 1970 eduskuntavaaleihin.

Avoimeksi jää paljon kysymyksiä, joita aikalaisnäkökulmasta olisi kenties ollut tarpeetonta esittää, mutta jotka nousevat esiin kun juttua lukee yli 40 vuoden päästä ilmestymisajankohdastaan. Kuka Leena Willberg oli ja mihin hänen kannatuksensa Helsingissä perustui? Entä miksi juuri SMP:n Leena Willberg oli jutun aiheena *Me Naisissa*? Aikalaiset kenties osaisivat vastata näihin kysymyksiin, mutta 1970-luvulla syntyneelle lukijalle myymälänhoitaja Leena Willberg on tuntematon kuuluisuus. Willbergin haastattelu herättää hämmennystä myös siitä syystä, että tähänastisessa historiankirjoituksessa ja arkipuheessa SMP on näyttäytynyt maaseudun unohdetun kansan ja miesten äänitorvena.¹ *Me Naisten* artikkelin perusteella kuitenkin näyttää siltä, että puolue nautti ainakin *jonkin verran* kannatusta myös kaupunkilaisten nuorten – ja nuorten naisten keskuudessa.

Ajatus tuntuu yllättävältä etenkin siksi, että helsinkiläisten nuorten aikuisten kohdalla vuoden 1968 historiakuva dominoi Vanhan ylioppilastalon valtauksesta käynnistynyt vasemmistolainen arvomur-

ros, kun taas Veikko Vennamon SMP edusti perinteisiä perhearvoja ja perinteistä sukupuoliroolijakoa korostavaa politiikkaa. Naisten tasa-arvopyrkimykset ja seksuaalinen vapautuminen ovat uusvasemmistolaisuuden ohella niitä seikkoja, joita 1960–1970-lukujen taitteesta useimmiten kerrotaan. Näihin kehyksiin ajatus SMP:n listalta Helsingin kaupunginvaltuustoon valitusta 21-vuotiaasta myymälänhoitajasta istuu huonosti.

1960-lukua koskevia muistelmia, omaelämäkertoja ja lehtihaastatteluja tutkimusaineistonaan käsitellyt Katja-Maria Miettunen on määritellyt historiakuvan kokonaiskäsitykseksi siitä, millainen jokin menneisyyteen sijoittuva asia oli ja mikä on tuon asian merkitys nykyisyydessä. Miettusen mukaan historiakuva rakentavat erilaiset kertomukset, joiden yhdistämisestä syntyy tarina menneisyydestä.² Se mistä tulee kertomuksen mielessä historiaa, on kuitenkin eri asia kuin se, mitä kaikkea on ollut.³

Tässä artikkelissa kiinnitän huomiota tapaukseen, joka *ei* ole valikoitunut julkisen muistelun kohteeksi ja edustavaksi esimerkiksi poliittisesti kuohuttavasta syksystä 1968.

Mutta millainen painoarvo yksittäiselle nuorille naisille suunnatussa ajanvietelehdessä ilmestyneelle jutulle historiallisena dokumenttina voidaan antaa? Mitä sen perusteella voidaan päätellä politiikan voima-suhteista vuonna 1968?

Yksittäisen lehtijutun tulkitseminen osana aikansa tilannetta ei ole yksinkertainen tehtävä etenkin tilanteessa, jossa se tuntuu puhuvan vallitsevaa historiakuva vastaan. Asetelma muistuttaa *mikrohistoriallista* näkökulmaa menneisyyteen, jossa on lähdetty usein liikkeelle yhdestä, poikkeuksellisesta lähteestä. Poikkeuksellisen lähteen avulla saatetaan löytää myös jo tuttuina pidetyistä tutkimuskohteista uusia puolia.⁴ Poikkeukset ja erikoisuudet ovat usein myös journalistisen mielenkiinnon kohteena. Toisaalta säännöllisesti ilmestyviä, laajoille yleisöille suunnattuja julkaisuja luonnehtii aina myös toisteisuus, geneerisyys ja sarjallisuus. Leena Willbergiä käsittelevän, *Me Naiset* -lehdessä ilmestyneen jutun kaltaiset mediatekstit ovat aikaalaistekstejä, joiden voi luonnehtia syntyvän yhtäältä lajityypillisen ja säännönmukaisen, mutta toisaalta myös poikkeuksellisen ja erityisen ristipaineissa. Tällaisten aineistojen käyttö historian lähteenä edellyttää ajan

poliittisen kontekstin ohella herkistymistä myös tekstin julkaisuympe-ristölle ja tekstin sisältöihin vaikuttaneiden tekijäosapuolten näkökulmille. Sen lisäksi, että pyrin vastaamaan edellä esittämiini, Leena Willbergiä käsittelevän lehtijutun taustoja koskeviin kysymyksiin, pohdin tässä artikkelissa sitä, millaista mediahistoriallista tietoa tarkastelemani lehtijuttu tuottaa. Artikkeliani voi siten lukea paitsi käsitellyn tapa-uksen kuvauksena, myös tutkimusmetodologisena harjoituksena, jossa testataan, millaisiin tutkimuksellisiin suuntiin ja kysymyksenasetteluihin tutkija voi yksittäisen mediatekstin äärellä edetä.

Mediahistoriallinen tutkimus on viestintä- ja mediatutkimuksen oppiaineissa 2000-luvulla vahvistunut tutkimussuuntaus, jossa on korostettu historiallistavan katseen merkitystä median nykymuotojen ymmärryksessä ja nostettu instituutiohistorioiden rinnalle kulttuuri-empia näkökulmia.⁵ Yksittäisten välinehistorioiden sijaan huomion kohteeksi ovat nousseet viestintävälineiden väliset intermediaaliset suhteet ja etenkin elokuvan, television ja lehdistön välinen vuorovaiku- tus mediajulkisuuden rakentamisessa.⁶ Mediahistoriallista tutkimusta on hahmoteltu näkökulman laajennukseksi viestintä- ja mediatutki- muksen sisäiseen keskusteluun, mutta mediahistorian näkökulmilla voisi olla annettavaa myös tässä artikkelissa sivutulle poliittisen histo- rian tutkimukselle.

Mediahistoriallisessa tutkimuksessa, kuten historiatieteissä yleensä, on korostettu tutkimusta *kontekstien rakentamisena*.⁷ Tässä artikkelis- sa näkökulmana on pikemmin mediahistoriallisen tiedon tuottamisen *prosessi* ja sellaisen tutkimusprosessin kuvaaminen, jonka lähtökohta- na on yksittäisen mediatekstin aiheuttama hämmennys. Kyse ei siis ole niinkään jonkin jo-tunnetun kohteen ”asettamisesta konteksteihinsa” vaan tiedonintressinä on kohteeksi valitun tekstin historiallisen pai- kan ja merkityksen hahmottaminen ja itse tekstiä koskevan ymmär- ryksen lisääminen. Pyrin kuvaamaan ja tekemään näkyväksi myös sitä prosessia, jossa tutkijan suhde tutkimuskohteeseen ja sille esitettyihin kysymyksiin muuttuu kohdetta koskevan tiedon karttumisen myötä. Lähten liikkeelle tekstin julkaisuympe-ristöstä ja journalistisesta kon- tekstista sekä itse tekstin piirteistä. Tämän jälkeen lähestyn tekstin tekijäosapuolia ja käyn läpi ajan poliittisen tilanteen kontekstia sekä aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta.

Me Naiset -lehden journalistinen konteksti

Yksittäisen mediatekstin merkitystä tutkimuskohteena rajaa tekstin julkaisu ympäristö, se missä julkaisussa teksti on ilmestynyt ja miten julkaisu asettuu osaksi laajempaa mediajulkisuuden kenttää. Toiseksi mediatekstin merkitystä rajaa tekstin journalistinen konteksti. Yleisten journalistisen ajankohtaisen, poikkeuksellisen ja huomionarvoisen kriteerien ohella on olemassa erilaisia lehtikohtaisia kriteerejä sille, mikä on yksittäisen lehtikonseptin puitteissa mahdollista, kiinnostavaa ja relevanttia. Varhaisia suomalaisia naistenlehtiä väitöskirjassaan tarkastellut Maija Töyry on korostanut, että vaikka ”konsepti” on media-tuotteiden kehitystyössä hyödynnetty nykytermi, myös historiallisilla mediatuotteilla aina konseptinsa: arvojen, tavoitteiden, talouden ja toteutustapojen kokonaisuus, johon julkaisutoiminta perustuu. Konsepti pyrkii ratkaisemaan jonkin tietyn ristiriidan lukijoidensa elämässä ja vastaamaan samalla kunakin aikana ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarpeisiin.⁸

Vuonna 1960 Suomen ensimmäisenä naisten viikkolehtenä aloittanut *Me Naiset* edusti suomalaisella naistenlehtikentällä modernia ja nuorekasta näkökulmaa. Viikkolehti viehätti myös lukijoita ja lehden levikki moninkertaistui 1960-luvun alussa. Kokonsa, ilmestymistiheydensä ja tekotapansa puolesta tuore julkaisu vetosi tavallisiin (nuoriin) naisiin.⁹ Palvelupalstojen ja muun vakituisen materiaalin ohella lehdessä käsiteltiin nimenomaan nuorten naisten kannalta ajankohtaisia asioita: lakia elatusavusta, yhä äitien hankalaa asemaa, sukupuolirooleja, teknisen alan naisopiskelijoita, Teiniliiton politisoitumista.¹⁰

1960-luvun muotiin ja kansainvälisiin kulutustrendeihin keskittyneeseen *Annaan* verrattuna *Me Naiset* oli otteeltaan astetta arkisempi ja yleisyhteiskunnallisempi. Ajan aatevirtausten kallistuessa vasemmalle kaupallisten naistenlehtien haastajaksi noussut, asiallisen vaihtoehdon kaupallisille naistenlehdille tarjonnut *Uusi Nainen* lisäsi kenties osaltaan intoa yhteiskunnallisten ajankohtaisaiheiden käsittelyyn. Yhteiskunnalliset asiat ja politiikka olivat joka tapauksessa muotiaiheita, joita käsiteltiin julkisuuden eri foorumeilla innokkaasti.¹¹ *Me Naisissa* yhteiskunnallistumistrendi näkyi valitsijamies- ja kunnallisvaalien alla poliittisesti aktiivisiin nuoriin naisiin kohdistuneena huomiona. Alkuvuodesta 1968 lehdessä haastateltiin presidentinvaalien 22-vuotiaasta

valitsijamiesehdokasta, Rkp:n Barbro Appelqvistiä.¹² Myös nuoria, eri puoluekantoja edustaneita kunnallisvaaliehdokkaita esiteltiin lehdessä laajasti otsikolla ”Tahtoo mukaan politiikkaan”.¹³ Inkeri Nummisen kirjoittama, kahdelle aukeamalle levittyvä, kunnanvaltuutettu Leena Willbergiä käsittelevä reportaasijuttu ”Unohdetun kansan Leena” asetuu osaksi laajempaa joukkoa kirjoituksia, joissa lehti kiinnitti huomiota nuoriin naispuolisiin poliitikonalkuihin vaalivuonna 1968.

Juttu alkaa naistenlehtijutulle tyypillisesti haastateltavan henkilön pukeutumistyylin ja ulkoisen olemuksen esittelyllä. Kirjoittajan mielestä ”minihameinen myymälänhoitaja” ”muistuttaa erehdyttävästi Sylvia Vartania ja Brigitte Bardota”. Yhdennäköisyydestä 1960-luvun lopun popsuosikkien kanssa todistaa eduskuntatalon portailta otetun kuvan viereen taitettu, suurikokoinen kasvokuva vaaleasta, vakavaimisesta Willbergistä. Aikalaislukijoille Leena Willberg lienee ollut tuttu nimi, koska tuoreen kaupunginvaltuutetun taustoista ja motiiveista osallistua politiikkaan ei kerrota jutussa tarkemmin. Esittelyjen puute saattaa johtua myös siitä, että juttu on nimenomaan reportaasi eikä henkilökuvaa. Willbergin henkilöhistorian sijaan jutussa kerrotaan puoluejohtaja Veikko Vennamon yhteydenotosta ja eduskuntaan Willbergin kanssa sovitun tapaamisen kulusta. Tekstin sävy on kohteestaan etäisyyttä ottava, hämmästelevä ja jopa sarkastinen. Artikkelin ingressissä viitataan suoraan uuteen ja yllättäväänkin tilanteeseen, jossa parikymppiset nuoret saavat mandaatin yhteiskunnalliseen vallankäyttöön.

[P]olitiikka on ihmeellistä. Ei yhtään vaalipuhetta, vain yhdet kunnallisvaalit ja 248 äänellä pääkaupungin kunnanvaltuustoon. Suuret sanat eivät istu vielä myymälänhoitaja Leena Willbergin suuhun, koska edes puolueen puheenjohtaja Veikko Vennamo ei ole ehtinyt niitä sinne vielä istuttaa. Tuntuu siltä, että Leena Willberg on tänään onnellinen, kun hänen ei tarvitse vielä ottaa kantaa edes Helsingin metroasiaan. Voi rauhassa keskittyä työpäikälläan kuuntelemaan Tom Jonesin Delilahia.¹⁴

Sarkastiseksi tulkitsen ingressin huomautusta Willbergin henkilökohtaisen äänimäärän (vain 248 ääntä) ja vähäisestä vaalityöstä (”ei

yhtään vaalipuhetta”). Tekstin voi päätellä edustavan näkemystä, että Willberg ei päässyt valtuustoon omilla ansioillaan vaan Helsingissä ehdolla olleen puolueen puheenjohtajan Veikko Vennamon menestyksen imussa. Vuonna 1959 perustetun SMP:n kannatuksen nousua ja menestystä vuoden 1968 valitsijamies- ja kunnallisvaaleissa siivitti yhteiskunnallisen rakennemuutoksen aiheuttama tyytymättömyys ja erityisesti maaseudun pientilallisten protesti.¹⁵ Puolue puhutteli kuitenkin myös kaupunkilaisnuorisoa. Kuten Leena Willberg puoluevalintaansa luonnehtii:

Suomen maaseudun puolueessa saa toimia itsenäisesti. Kukaan ei määräile. Vennamokaan ei ole pyrkinyt meitä nuoria määräilemään. – Ihmiset ovat kyllästyneet suuriin lupauksiin, jotka jäävät sikseen. – Vennamo on ihannepoliitikko. Hän uskaltaa sanoa asiat halki. Hän tuntee myös kansan hädän.¹⁶

Tekstin osapuolet sopivat, että toimittaja ja valokuvaaja voivat tulla mukaan ”ikuistamaan” seuraavaksi päiväksi sovitun tapaamisen karismaattisen puoluejohtajan kanssa. Jutussa kerrotaan, että eduskuntatalo tekee Willbergiin vaikutuksen loistokkuudellaan. ”Tämähän on hieno talo. Kristallia ja marmoria. Kukahan tämänkin rakentanut”. Juttu antaa näkemäänsä havainnoivasta Willbergistä naiivin kuvan. Eduskunnan kahvilassa Willbergin kerrotaan luulevan viereisessä pöydässä selattua valtion tulo- ja menoarviota lakikirjaksi: ”Siinä on otettu oikein lakikirja mukaan”. Willbergin omassa näkökulmassa politiikkaan korostuu sukupolvikonflikti, vanhojen ja nuorten välinen vastakkainasettelu. ”Vanhoja ovat nuorten asioista päättäjät. Ei ihme jos ne menevät aina niin hullusti. Kyllä minun mielestäni nuorten olisi saatava päättää omista asioistaan.” ”Ajankuluksi” puhutaan myös Willbergin mahdollisuuksista päästä eduskuntaan seuraavissa vaaleissa. Kunnanvaltuutetun oma näkemys on, että yritettävä ainakin on. Valtuustossa saa hyvää harjoitusta, ja Vennamo auttaa ja neuvoo.¹⁷

Eduskuntaan sovittu tapaaminen Vennamon kanssa ei kuitenkaan suju odotusten mukaan. Vennamo ei saavu paikalle sovittuun aikaan vaan ilmestyy eduskuntaan muissa asioissa useita tunteja myöhemmin. Willberg ei peittele pettymystään: ”Ja niin kauniita sanoja kun hän pu-

hui minulle puhelimessa. En olisi uskonut että hän niin äkkiä unoh-
taa.” Lopulta paikalle kiireisenä saapuva Vennamo kohtelee Willbergiä
alentuvasti ja suhtautuu mukaan tapaamiseen tulleeeseen toimittajaan
ja kuvaajaan peittelemättömän ärtyneesti: ”En minä anna mitään haas-
tatteluja, ellei ole sovittu. Minusta ei kirjoiteta sanaakaan ellen minä
tai vaimoni näe tekstiä. Onko selvä!” Teksti antaa Vennamosta tylyn ja
aggressiivisen vaikutelman. Vennamon kuvataan ”riuhtaisevan” neu-
votteluhuoneen auki, ”työntävän” Leena Willbergin sisään ja sulkevan
oven toimittajan ja kuvaajan nenän edestä. Vennamon kuvataan myös
antavan toimittajalle ohjeita millä tavalla juttu pitäisi kirjoittaa.¹⁸

”[M]inä kerron teille, kuinka voitte tehdä tämän jutun. Aloittakaa
näin: ’Kansanedustaja Veikko Vennamo ja rouva Leena Willberg
tapasivat eduskunnassa. Neuvotteluhuoneen pöydän ääressä
puheenjohtaja tahtoi keskustella nuoren kaupunginvaltuutetun
kanssa...’ No saitteko kuvan. Hyvä on....”¹⁹

Vennamon kerrotaan asettuvan halukkaasti yhteiskuvaan Leena Will-
bergin kanssa, mutta idea tilannekuvasta, jossa Vennamo ja Willberg
kuvataan kahdenkeskiseen keskusteluun syventyneinä, ei onnistu,
koska Vennamo kohdistaa kuvaustilanteessa katseensa itsepintaisesti
kameran objektiivisiin. Kuvatekstissä tilannetta kommentoidaan piste-
liäästi: ”Vahinko, että kansanedustaja Vennamo katsoi koko ajan ka-
meraan niin ettei neuvottelu vaikuta oikein uskottavalta”.²⁰

Juttuun dokumentoitu, epäonnistunut kohtaaminen Vennamon
kanssa kyseenalaistaa Leena Willbergin edellä esittämät näkemykset
Vennamon nuoria arvostavasta johtamistyylistä ja korostaa nuoren
kunnanvaltuutetun toiveita puoluejohtajan isällisestä tuesta ja huo-
lenpidosta naiiveina. Reportaasi ottaa kriittisen kannan ”unohdetun
kansan johtajaksi” tituleerattuun Veikko Vennamoon ja purkaa Ven-
namoon liittyvää myönteistä mytologiaa. Mutta kuka jutussa kuvattu,
Helsingin kaupunginvaltuustoon valittu Leena Willberg sitten oikein
oli? Miksi hän oli ehdolla SMP:n listoilla ja miten hänen poliittinen
uransa kunnallisvaalien jälkeen jatkui? Näihin kysymyksiin on etsittä-
vä vastauksia muualta kuin itse tekstistä.

Soittokierros asianosaisille

Lähihistorian tutkimuksen erityispiirteisiin kuuluu se, että asianosaisia tai ainakin asiasta jotain tietäviä tai muistavia on mahdollista haastatella. Haastatteluja tiedonkeruumenetelmänä on käsitelty metodologiakeskusteluissa suullisen historian ja muistitietoon perustuvan tutkimuksen lähteinä. Muistitietohaastattelut voivat toimia aiemmin piilossa olleen menneisyyden näkyväksi tekemisenä ja sellaisten äänien esiin nostamisena, jotka eivät ole päätyneet kirjallisiin lähteisiin eivätkä tästä syystä kuulu virallisessa historiankirjoituksessa.²¹ Historiantutkimuksessa on keskusteltu vilkkaasti siitä, voiko muistelua käyttää historiantutkimuksen lähteenä tutkittaessa menneisyyden todellisuutta ja millä tavoin muisteluiden luotettavuutta voitaisiin arvioida.²² Muistikuvat voivat ajan kuluessa muuttua ja muistelijä voi muistella mitä ja miten haluaa. Katja-Maria Miettunen korostaa muistamisen ja muistelemisen välistä merkityseroa: muisti käsittää kaiken mitä ihminen muistaa, kun taas muisteleminen koostuu sellaisista muistoista joita muistelijä haluaa muistella.²³ Muisteleminen perustuvaa haastattelupuhetta voi tästä lähtökohdasta arvioida tiedonlähteenä samaan tapaan kuin muitakin lähteitä: lähestyä useita tahoja kertomusten ristiinvalottamiseksi ja oman kokonaiskäsityksen muodostamiseksi.

Erilaisten, keskenään ristiriitaisten muisti- ja mielikuvien kautta on mahdollista saada lisävalaistusta myös Leena Willbergiä käsitelleen, *Me Naisissa* ilmestyneen jutun toteuttamisen taustoihin ja tekemisen olosuhteisiin. Koska jutun kirjoittanut Inkeri Numminen (1938–1995) on kuollut, samoin kuin lehden päätoimittajana vuodet 1968–1975 toiminut Helena Ahti, lähestyn puhelimitse *Me Naisista* eläkkeelle jäänyttä päätoimittajaa Tuula Yrjölää, joka rekrytoitiin *Me Naisten* toimitukseen 20-vuotiaana vuonna 1965. Ilmoitusavustajan tehtäviin alun perin palkattu ja sittemmin toimitussihteeriksi ja -päälliköksi edennyt Yrjölä vahvistaa, että lehden toimituksessa keskusteltiin 1960-luvun lopulla vilkkaasti naisten elämänjärjestelyjä koskeneista ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä. Yrjölä korostaa, että Leena Willbergin haastattelu ei kuitenkaan ollut minkään yhdessä sovitun ja etukäteen suunnitellun linjan mukainen juttu. Lehden teko ei ylipäätään ollut 1960-luvulla suunnitelmallista vaan toimittajat ideoivat ja työstivät aiheitaan itsenäisesti. Ajan henkeen kuitenkin kuului, että myös puoluepolitiikkaa

käsiteltiin. Toimituksen oma mielenkiinto ja nuorille naisille suunnattu lehtikonsepti ohjasi huomiota nuoria koskettaviin kysymyksiin ja nuoriin naispolitiikkoihin.²⁴

Inkeri Numminen oli siirtynyt 1960-luvun lopulla *Me Naisiin* työskennelyään aiemmin *Viikkosanomissa*. Tämä saattaa Yrjölän mielestä selittää jutun ajankohtaista otetta ja sarkastista sävyä. Yrjölän mukaan Numminen oli nimenomaan sarkastinen kirjoittaja. *Viikkosanomat* oli otteeltaan nykyisiä iltapäivälehtiä muistuttava, julkkiksiakin varsin reipasotteisesti käsitellyt uutisviikkolehti.²⁵ Viikkolehden tausta saattaa selittää myös Nummisen *Me Naisiin* tekemän jutun näkökulmaa ja sarkastisen katseen kohdistamista nuoreen, poliittisesti untuvikkoon julkisehdokkaaseen. Leena Willberg oli tuolloin suosituksen Jormas-yhtyeen keulakuvan Pepe Willbergin vaimo ja pariskunta oli pop-maailmaa seuraavien keskuudessa tunnettu. Leena Willbergin kiinnostavuutta lisäsi myös työ valokuvamallina ja myyjänä helsinkiläisessä naistenvaateliike Minkissä.²⁶ Valokuvamallin työ kuului ajan ihanneammattuihin.²⁷

Tekijöiden motiivit ja näkökulmat eivät kuitenkaan välttämättä vastaa jutun kohteen näkökulmaa tai kokemusta. Puhelimeen tavoittamani Leena Willberg myöntää olleensa 21-vuotiaana nuori ja naiivi, mutta ei allekirjoita häneen suhtaudutun SMP:n puoluejohdon suunnalta tämän takia väheksyvästi. Willbergin oman muistikuvan mukaan puolueen aktiivit suhtautuivat nuoreen valtuutettuun kohteliaasti ja suojelevasti. Willberg arvelee olleensa ”juuri sellainen ehdokas, jollaista SMP:n listoille tuolloin tarvittiin”.²⁸

Vuoden 1968 kunnallisvaalit käynnistivät 1966 perustetun SMP:n nousukauden. Puolue saavutti ”yhden suurimmista voitoista maan kunnallisvaalien historiassa”, 910 valtuustopaikkaa ja 7,3 prosenttia koko maassa annetuista äänistä.²⁹ Voimakkainta puolueen kannatus oli Pohjois-Karjalan, Kuopion, Oulun ja Lapin lääneissä. Menestystä tuli myös kaupungeissa. Helsingissä SMP sai 13 637 äänellä viiden prosentin kannatuksen. Vaalitulos nosti puolueen viidenneksi suurimmaksi puolueeksi sekä valtuutettujen määrän että äänimäärän perusteella³⁰ ja ennakoi kevään 1970 eduskuntavaalien suurvoittoa, jossa puolue sai 18 kansanedustajapaikkaa.³¹

Leena Willberg ei muista tai osaa sanoa tarkasti, miksi hän asettui

ehdolle kunnallisvaaleihin tai miksi puolueeksi valikoitui juuri SMP. Osittain kyse oli sattumasta ja osittain siitä, että syystä tai toisesta vastaan tulleen SMP:n linja tuntui ”radikaalilta”. Willberg selittää tätä vaikutelmaa porvarillisella perhetaustallaan. Vanhempien arvojen vastaisessa kapinassa puolue olisi yhtä hyvin voinut olla ”mikä tahansa”. ”Jos taistolaiset olisivat tulleet tuolloin vastaan, olisin liittynyt heihin. Mutta kaikki se [ylioppilasradikalismi, taistolaisuus] oikeastaan vasta alkoi tuolloin 1960-luvun lopulla.” Willberg osallistui kunnallisvaaleihin lukiopohjalta. Hän ei ollut yliopisto-opiskelija eikä tiennyt paljoakaan eri puolueiden edustamista poliittisista aatteista. Omien sanojensa mukaan Willberg ei tiennyt myöskään maaseudun ongelmista. Hän kertoo viettäneensä kesiä sukulaisten luona maalla, mutta sukulaisten tilat olivat isoja: ”Pienviljelijän asemasta ja asioista en tiennyt mitään”. Pohjois-Karjalan ääniharavaa, puoluesihtööri Eino Poutiaista Willberg ei muistamansa mukaan koskaan tavannut.

Osallistuminen kunnallispolitiikkaan herätti Willbergin kiinnostuksen yhteisten asioiden hoitoon, mutta varsinainen poliittinen herääminen tapahtui vasta 1970-luvulla Willbergin aloitettua sosiaalipolitiikan opinnot Tampereen yliopistossa. SMP:n kannatus vaihtui Tampereella taistolaisuuteen. Poliittinen herääminen merkitsi tulevaisuuden tavoitteiden ihanteiden muuttumista, siihen asti tavalliset lastenhoitajan ja lentoemännän haaveammatit vaihtuivat sosiaalialan opiskeluun. Taistolaisuuttaan Willberg analysoi vastareaktioksi kotona vallinneeseen oikeistokonservatiiviseen ilmapiiriin: ”Pikkutyttönä kysyin vanhemmiltani, mitä tarkoittaa YYA. He eivät osanneet tai halunneet vastata”. Willbergin kertoman mukaan vanhemmat kauhistelivat opiskelijapolitiikkaan osallistumista ja sitä että lapsenlapsi lauloi päivälliskutsuilla bolivialaisia taistelulauluja. Willbergin näkemyksen mukaan taistolaisuus oli nimenomaan porvaritaustaisten nuorten juttu: ”Sellaisten, joilla ei ollut välitöntä kokemusta puutteesta tai köyhyydestä”.³²

Jos Leena Willberg ei sitten ollutkaan aatteellinen SMP:läinen, mihin hänen ehdokkuutensa – ja läpimienonsa – Helsingissä perustui? Puolueen näkökulmasta kysymykseen vastaa SMP:n pitkäaikainen puheenjohtaja Pekka Vennamo, joka tuli Willbergin tavoin valituksi Helsingin kaupunginvaltuustoon vuonna 1968. Vennamo vahvistaa,

että Leena Willberg ei ennen kunnallisvaaliehdokkuuttaan ollut mukana puolueen toiminnassa. Vennamon muistaman mukaan Willbergin ehdokkuutta ajoivat helsinkiläiset Olavi ja Yrjö Uitto, jotka olivat asusteliike Minkin omistajia ja Willbergin työnantajia.³³ Toinen syy Willbergin rekrytointiin oli Vennamon mukaan se, että 1968 kunnallisvaaleihin haluttiin listat täyteen ehdokkaita. Tavoitteena oli mahdollisimman laaja kirjo erilaisia ehdokkaita, ”yhteiskunta pienoiskoossa”. Helsingissä ehdokkaita rekrytoitiin ovelta ovelle -periaatteella.³⁴ Listalle saatiin lopulta 154 ehdokasta, joista 4 pääsi läpi. Ehdokasjoukko oli taustoiltaan kirjava ja ei-poliittinen. Myös Pekka Vennamo rekrytoitiin puolueen ehdokkaaksi Teknillisestä korkeakoulusta kesken opintojen. Vennamo ei omien sanojensa mukaan ollut vielä tuolloin poliittisesti aktiivinen eikä tuntenut vetoa politiikon uraan.

Helsingin kaupunginvaltuustoon pääsivät SMP:n listalta Veikko Vennamo 8 433 äänellään, Pekka Vennamo (374) ja Leena Willberg (251 ääntä). Neljäs SMP:n läpimenijä oli Reino Palmroth (408 ääntä), nimimerkeistä Palle ja Reino Hirviseppä tunnettu toimittaja-kirjailija.³⁵ Palmroth tunnettiin myös sodanaikaisten, poliittisesti kantaaottavien kuplettien ja laulujen sanoittajana, tunnetuimpana Silmien väliin -sotakupletti sekä Talonpoikaismarssi.³⁶

Sekä Pekka Vennamon, Reino Palmrothin että Leena Willbergin läpimenoa selittävät siis jonkinasteinen julkinen tunnettuus. Pekka Vennamo itse korostaa, että Veikko Vennamoa lukuun ottamatta SMP:n ehdokkaiden henkilökohtaiset äänimäärät olivat vaatimattomia ja koostuivat pääasiassa oman lähipiirin, ystävien, sukulaisten ja tuttavien äänistä. *Helsingin Sanomien* mielestä vennamolaisten tunkeutuminen kaupunkeihin ohi Keskustapuolueen oli täysin odottamatonta. Erityisen hätkähdyttävänä lehdessä pidettiin sitä, että SMP sai 4 paikkaa Helsingistä.³⁷

Vastareaktioita sukupolvikonfliktiin

Me Naisten naispolitiikkoja esitelleiden juttujen yhteydessä luettuna Leena Willbergin ehdokkuus ja valinta asettuvat osaksi 1960-luvun nuorten politiikkabuumia. Myös Leena Willberg itse muistaa ehdokkuutensa liittyneen Helsingin poliittisesti innostavaan ilmapiiriin ja

politiikan muodikkuuteen nuorten aikuisten keskuudessa. SMP:n ehdokkaana Leena Willberg ei kuitenkaan ollut tyypillinen ”1960-lukulainen” naisehdokas, eikä myöskään tyypillinen nuorten ehdokas. SMP ei ainakaan kaupungeissa ollut leimallisesti nuorten saati naisten suosima puolue. SMP:llä ei edes ollut nuorille suunnattua toimintaa saati naistoimintaa vielä 1960-luvun puolella. Puolueen jäsenille perustettiin erikoisjärjestöt vasta sen jälkeen, kun puolue oli 1970-luvun puolella vakiinnuttanut asemaansa ja organisaatio ja resurssit toiminnalle olivat olemassa.

SMP:n valtakunnallinen nuorisojärjestö Kehittyvän Suomen Nuorten Liitto (KSNL) perustettiin vuonna 1972.³⁸ Samana vuonna SMP:läiset opiskelijat perustivat oman valtakunnallisen järjestönsä Kehittyvän Suomen Opiskelijat (KSO). KSO:n toiminta jäi kuitenkin vaatimattomaksi KSNL:n rinnalla. Helsingin yliopistossa KSO:n toimintaa veti muutama aktiivinen opiskelijapoliitikko.³⁹ Vuonna 1972 perustettiin myös SMP:n valtakunnallinen naisjärjestö Kehittyvän Suomen naiset ry eli KESNA.⁴⁰ Pekka Vennamon näkemyksen mukaan naisia SMP:n puolueohjelmassa puhuttelevia aiheita olivat sosiaalipolitiikka, heikompien auttamisen teemat ja etenkin äidinpalkka, jota puolustettiin SMP:n kannattajien joukossa kiivaasti. Nuoria naisia puolueessa oli kuitenkin vähän. KESNA:n jäsenjärjestöt olivat pääsääntöisesti vanhempien naisten ja perheenäitien toimintaympäristöjä.⁴¹

SMP:n kannatuksen nousua etelän kaupungeissa on useimmiten selitetty pohjoisesta etelään suuntautuneella muuttoliikkeellä ja syrjäseudulta asutuskeskuksiin muuttaneiden ihmisten juurettomuuden kokemuksilla. Maaseudun rakennemuutoksen synnyttämiä toivottoisuuden ja pettymyksen tunteita pidettiin *Helsingin Sanomissa* syynä puolueen menestykseen lokakuun 1968 kunnallisvaaleissa. Myös SKDL:n hallitusvastuu ja maalaisliiton muuttuminen Keskustapuolueeksi ajoivat lehden mukaan ihmisiä Vennamon kannattajiksi.⁴²

Vasemmistolaisessa *Kansan Uutiset* -lehdessä (9.10.1968) tilanteen uskottiin korjautuvan kevään 1970 eduskuntavaaleihin mennessä. ”Vennamolaisuus on taloudellisen tilanteen vaikeuksista voimansa saava hurmosliike, joka ei pysty luomaan rakentavaa ja tietä näyttävää yhteiskunnallista ohjelmaa; sillä ei ole sisäisen yhtenäistymisen mahdollisuuksia ja se jää siten tilapäiseksi ilmiöksi”, lehdessä arveltiin.⁴³

Aikalaisanalyysissä ei kuitenkaan otettu huomioon puolueen kannattajakunnan keskuudessa vaalittuja, juurettomuuden kokemusten vahvistamia perhearvoja.

Pekka Vennamon mielestä perhearvojen korostumista selittää Veikko Vennamon ydinkannattajakunnan taustoissa vaikuttanut siirtokarjalaisuus. Perhearvot ja perheen yhtenäisyyden vaaliminen oli nimenomaan tämän joukon keskuudessa kannatettu arvo. 1960-luvun lopun sukupolvikonflikti tiivistä entisestään SMP:n perhekeskeistä arvomaailmaa. Pekka Vennamon mukaan SMP:n nuorisojärjestöt olivat ”selkeästi vastavoima” poliittiselle ilmapiirille, joka asetti nuoret eräänlaiseen henkiseen oppositioasemaan. Tyypillistä oli, että vanhemmat ottivat lapsensa mukaan yhteisen poliittisen toiminnan piiriin. KSNL:n jäsenistö muodostuikin pääasiassa vanhempien SMP:n kannattajien jälkikasvusta.⁴⁴

Vanhempiensa arvomaailmasta poliittisen toiminnan avulla etäisyyttä ottanut, naistenvaateliikkeen myyjänä työskennellyt Leena Willberg oli siis puolueen kannattajakunnassa jonkinasteinen poikkeustapaus. Willbergin tapaus muistuttaa, että yksilöiden näkökulmasta reitit politiikkaan ovat moninaisemmat kuin laajoja suuntauksia kuvaavissa yleisesityksissä. Willbergin tapaus muistuttaa myös poliittisten liikkeiden nuorille naisille tarjonneista uusista ja yllättävistäkin mahdollisuuksista. Nuorten naisten muuttuvaa asemaa politiikassa ja yhteiskunnassa on tähän mennessä tarkasteltu useimmiten osana nais- ja sukupuolirooliliikkeiden vaiheita.⁴⁵ Viimeaikaisissa tutkimuksissa on tuotu esiin, että keskustelua naisten asemasta ja sukupuolten tasa-arvosta käytiin 1960–1970-luvuilla aktiivisemmin muilla foorumeilla kun poliittisissa puolueissa ja että tasa-arvokysymykset ovat Suomessa nousseet suuren yleisön tietoisuuteen nimenomaan *Annan*, *Jaanan* ja *Me Naisten* kaltaisten naistenlehtien kautta.⁴⁶ Leena Willbergin kunnallisvaaliehdokkuus ei ongelmitta asetu myöskään 1960–1970-lukujen poliittisia liikkeitä käsittelevien tutkimusten kehyyksiin.

Akateemisen pienoismaailman SMP

Olemassa olevan tutkimuksen perusteella 1960-luvun lopun politiikan ilmiöitä on vaikea sovittaa yhteen. Ylioppilasradikalismi ja SMP:n

nousu ovat ajallisesti samanaikaisia kehityskulkuja, mutta ne tuntuvat sijoittuvan eri maailmoihin. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historiassaan Laura Kolbe on kuitenkin nähnyt yhteyden ilmiöiden välillä. Kolben mukaan ylioppilaspolitiikan tapahtumat on nähtävä ”Suomen sisäpoliittisen kehityksen rinnakkaisilmiönä.” Hän toteaa edelleen: ”Radikaalin ylioppilasopposition nousu noudatti samaa linjaa kuin valtakunnanpolitiikassa 1966 perustetun Suomen Maaseudun Puolueen.” Opiskelijoiden omaksuma hajota ja hallitse -huuma rinnastui Kolben mielestä SMP:n masinoimaan poliittiseen retoriikkaan, jossa vanhoja puolueita kritisoitiin elitismistä ja siitä, että ne eivät edustaneet jäsenistöä.⁴⁷

Kansantajuudessaan, menetelmissään ja populismissaan opiskelijaoppositio oli akateemisen pienoismaailman SMP. Molempien kliimaksi osui vuosiin 1968–1969, suuren muuttoliikkeen huippuvuosiin. Molempien käyttövoima haettiin järjestelmästä syrjäytyneiden kokemuksista.⁴⁸

Ajatus ylioppilasradikalismiin ja SMP:n nousun rinnakkaisuudesta on kiehtova. Mutta jos näin oli, miksi SMP ei sitten puolueena vedonnut opiskelijoihin? Ainakaan ylioppilaspolitiikassa puolue ei juuri figuroinut. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, ettei puolue olisi saanut myös yliopisto-opiskelijoiden ääniä syksyn 1968 kunnallisvaaleissa ja kevään 1970 eduskuntavaaleissa. Uusvasemmistolaisiin liikkeisiin keskittynyt tutkimuskirjallisuus hämärtää käsitystä eri puolueiden kannatuksesta ja niiden välisistä voimasuhteista 1960–1970-lukujen vaihteessa.⁴⁹ Vasemmistoradikaalien näkökulmat ovat olleet hallitsemassa asemassa myös muistelmakirjallisuudessa.⁵⁰ Erilaisten marginaaliryhmien perspektiivi on dominoinut aikakauden muistelua jopa niin vahvasti, että kulttuurin ja politiikan valtavirta näyttää paikoin tyystin kadonneen näköpiiristä.⁵¹ Kuvaava esimerkki 1960–1970-lukujen vaihteen historiakuvan painotuksista on se, että SMP:stä tai Veikko Vennamosta ei löydy lainkaan mainintoja Katja-Maria Miettusen väitöskirjasta, jossa käsitellään 1960-luvun historiakuvaa. Martti Siisäisen 1960-luvun protestiliikkeitä käsittelevässä kirjassa ”vennamolainen populistinen protesti” kuitataan yhdellä virkkeellä.⁵²

Vanhan ylioppilastalon valtauksen ja Shaahin vastaisten mielenosoitusten kaltaisten 1960-luvun radikaalien hetkien toisto häivyttää näkyvistä sen, että kevään 1970-eduskuntavaaleissa vasemmistopuolueet kokivat raskaan vaalitappion ja että vaalitulokseen vaikuttivat myös nuorten äänet. Vuoden 1970 eduskuntavaaleja onkin nimitetty nimenomaan nuorisovaaleiksi. Nimitystä selittävät äänioikeusiän alentaminen ja nuorille äänestäjille osoitettu huomio sekä monen nuoren ehdokkaan vaalimenestys. Nuorisovaalien varsinainen yllätysvoittaja oli Veikko Vennamon SMP, joka sai vielä enemmän ääniä ja suuremman kannatuksen kuin 1968 kunnallisvaaleissa. Toisen vaalivoiton korjasi kokoomus, joka sai ensimmäistä kertaa maan toiseksi suurimman äänimäärän ja toiseksi suurimman eduskuntaryhmän 11 uudella kansanedustajallaan.⁵³

1960–1970-lukujen taite saattaisi näyttää erilaiselta, jos se kirjoitettaisiin vuoden 1968 kunnallisvaaleissa ja 1970 eduskuntavaaleissa menestyneitä puolueita, kokoomusta ja SMP:tä kannattaneiden nuorten näkökulmasta. Mutta keitä SMP:tä kannattaneet nuoret sitten olivat? Tähän ei ole olemassa oleva tutkimus tarjota vastausta.⁵⁴ Vastausta ei löydy myöskään siihen, millainen julkinen imago SMP:llä oli ja mitä politiikkaa seuraavat nuoret puolueesta ajattelivat. Näin ollen on vaikeata arvioida myös sitä, oliko Leena Willberg nuorena SMP:tä kannattavana kaupunkilaisena naisena ainutlaatuinen yksittäistapaus vai vetosiko puolue nuoriin naisiin laajemminkin. SMP:tä käsittelevää lehtikirjoittelua on käsitelty kahdessa historiatieteen opinnäytteessä. Ville Laitisen tutkielmassa selvitetään puoluelehdistön suhtautumista SMP:een vuosina 1966–1972.⁵⁵ Suvi Seppi on puolestaan keskittynyt SMP:n nousun vuosiin 1968–1970 ja ulottanut tarkastelun puoluelehdistön ohella *Helsingin Sanomiin*.⁵⁶ Selvittämisen arvoinen seikka voisi olla myös se, miten laajalevikkinen ja aktiivisesti politiikkaa seuraava suomalainen aikakauslehdistö puolueen menestykseen suhtautui.

Aikakauslehtien kaltaiset, julkiset, painetut lähteet sisältävät olennaisilta osin sen aineksen, jonka pohjalta aikalaiset maailmansa hahmottivat, ja ne sisältävät myös sen argumentaation, joilla omia käsityksiä perusteltiin.⁵⁷ Julkisia painettuja lähteitä tarkasteltaessa on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota sekä lehtikonseptien että tekstilajien välisiin eroihin sekä siihen, että ”julkisuus” muodostuu lopulta aina

monenlaisista samaan aikaan, rinnakkain ilmestyvistä julkaisuista ja julkisuuden ”puheavaruuksista”.⁵⁸ Poliitiikan ja talouden tapahtumiin keskittyvät lehdet hahmottavat maailmaa eri tavoin kuin vaikkapa nuorille naisille suunnattu naisten viikkolehti. Kuten tässä artikkelissa olen tuonut esiin, *Me Naisten* kaltaisissa, nuorille naisille suunnatuissa ajanvietelehdissä käsiteltiin 1960-luvun lopulla innokkaasti politiikkaa ja politiikan henkilöitä. Olen tuonut esiin myös, että naistenlehtien toimittajilla on ollut tuohon aikaan nykyistä suurempi vapaus työstää aiheitaan itsenäisesti ja että juttuja laadittiin paitsi toimituksellisten myös henkilökohtaisten näkemysten pohjalta. *Me Naisissa* lokakuussa 1968 julkaistu juttu SMP:n riveistä Helsingin kunnanvaltuustoon ponnistaneesta Leena Willbergistä muistuttaa poliittisen todellisuuden moninaisuudesta ja erilaisten toimijoiden monimutkaisista reiteistä politiikan kentille.

Tässä artikkelissa olen kuvannut myös mediahistoriallisen tiedon kertymisen prosessia ja sitä, miten näkökulman muuttuessa myös kysymykset vaihtuvat. Lähdin liikkeelle siitä, kuka Leena Willberg oli ja miksi hän oli kirjoituksen kohteena *Me Naisissa* ja päädyin kuvailemaan SMP:n ehdokasasettelua ja vuoden 1970 eduskuntavaalitulos- ta. Leena Willberg oli popjulkkis, josta tuli osa SMP:n kaupungeissa ja kasvukeskuksissa 1960-luvun lopulla tapahtunutta kannatuksen nousua. Willbergin valikoitumista *Me Naisten* jutun kohteeksi selittää puolestaan se, että nuoret naispoliitikot olivat lehden näkökulmas- ta kiinnostavia. Jutun sarkastinen sävy antaa aiheen päätellä, että sen enempää SMP:n Veikko Vennamoon kuin Leena Willbergin tapaisiin nuoriin julkis ehdokkaisiin ei suhtauduttu naistenlehtijulkisuudessa varauksettoman ihastuneesti.

Willbergin haastattelun kaltaiset, voimakkaan näkökulmaiset me- diatekstit kertovat vain yhdestä, tekijänsä valitsemasta näkökulmasta aiheeseensa. Ne eivät välttämättä vastaa kirjoituksen kohteena olleiden ihmisten omaa kokemusta eivätkä myöskään aikalaislukijoiden tunto- ja. Tekstin perusteella voidaan kuitenkin todeta, että nuorten naisten esiintyminen politiikan toimijoina synnytti monenlaisia reaktioita, ja että ilmiö avasi väistämättä uusia näköaloja myös politiikan julkisuu- teen.

Tapauksen analyysi osoittaa mediahistoriallisten, mediakonseptien ja journalististen työprosessien erityisyyksiä korostavan näkökulman mahdollisuuden täydentää ja tarkentaa olemassa olevaa poliittisen historian tutkimusta. Tapaus nostaa esiin myös jatkokysymyksiä, joihin aiempi poliittisen historian tutkimus ja tässä artikkelissa käytössä olevat lähteet eivät anna vastausta. Jatkopohdinnan arvoisia seikkoja ovat ainakin opiskelijaliikkeen ja SMP:n nousun rinnakkaisuus, nuorten asema SMP:ssä sekä naisten asema SMP:ssä. SMP:n nousuun liittyvistä olosuhteista voisi etsiä yhtymäkohtia myös politiikan nykytilanteeseen ja esimerkiksi SMP:n perintöä jatkavan perussuomalaisen puolueen kannatuksen nousuun. Nykyhetken tilanne saa perspektiiviä siitä, että vaaleissa ehdolle on aiemminkin asettunut monenkirjavaa joukkoa ja että erilaisia julkkisehdokkaita on ollut ennenkin. Mediahistoriallisen tutkimuksen haasteena on tunnistaa sävyt, jolla ilmiöön on eri yhteyksissä suhtauduttu.

Viitteet

- 1 Ks. esim. Malmberg 1991a, 167; Aho 2003.
- 2 Miettunen 2010, 18.
- 3 Kalela 2000, 31–35.
- 4 Elomaa 2001, 71; Rantala 2003, 19; mikrohistoriasta ks. myös Peltonen 1999; Ollila 1995.
- 5 Elfving & Pajala 2011.
- 6 Esim. Lehtisalo 2011; Keinonen 2011; Saarenmaa 2010; Elfving 2008; Pajala 2006; Koivunen 2004.
- 7 Tästä ks. esim. Elfving 2008; Koivunen 2004.
- 8 Töyry 2008; Töyry 2005.
- 9 HS 5.10.1968; Malmberg, 1991b, 230–231; Seppi 2006.
- 10 Ruoho & Saarenmaa 2011, 44–51.
- 11 Railo 2011; Ruoho & Saarenmaa 2011; Elfving 2008; Peltonen et al. 2003; Kuusi 2003; Kortti 2003; Rautiainen 2001; Ruoho 2001.
- 12 Me Naiset 6:68.
- 13 Me Naiset 40:68.
- 14 ”Unohdetun kansan Leena”. Inkeri Numminen (kirj.). Me Naiset 48/1968.
- 15 Malmberg 1991a, 166; Seppi 2006.
- 16 ”Unohdetun kansan Leena”. Inkeri Numminen (kirj.). Me Naiset 48/1968.
- 17 ”Unohdetun kansan Leena”. Inkeri Numminen (kirj.). Me Naiset 48/1968.
- 18 ”Unohdetun kansan Leena”. Inkeri Numminen (kirj.). Me Naiset 48/1968.

- 19 "Unohdetun kansan Leena". Inkeri Numminen (kirj.). *Me Naiset* 48/1968.
- 20 "Unohdetun kansan Leena". Inkeri Numminen (kirj.). *Me Naiset* 48/1968.
- 21 Ukkonen 2000; Fingerroos et al. 2006.
- 22 Miettunen 2010, 18–19.
- 23 Miettunen, emt.
- 24 Yrjölä, puhelinhaastattelu 3.11.2011.
- 25 Vuonna 1922 perustettu Viikkosanomat edusti suomalaisella aikakauslehtikentällä kansainvälistä otetta ja näkökulmaa. 1960-luvun alussa suosionsa huipun saavuttanut uutiskuvalehti joutui vuosikymmenen lopulla vaikeuksiin television aiheuttaman kilpailutilanteen takia ja lakkautettiin vuonna 1975 (Malmberg 1991a, 152–155, 173–174).
- 26 Ahti, puhelinhaastattelu 3.11.2011.
- 27 Saarenmaa 2010, 219; Kortti 2003, 285.
- 28 Lumme (ent. Willberg), puhelinhaastattelu 27.10.2011.
- 29 Enävaara 1979, 35.
- 30 Emt., 36; Pesonen 1972; Kunnallisvaalit 1968, Suomen virallinen tilasto xxix B:3, Helsinki 1969.
- 31 Suurvoiton aiheutti puolueen kannatuksen räjähdysmäinen kasvu nimenomaan maaseudulla. Puolueen vaalivoiton kerrotaan olleen niin raju, että vaalilaskennassa käytetyt tietokoneet sekosivat ja oikea vaalitulos selvisi vasta puolenyön jälkeen. Enävaara, emt., 45.
- 32 Lumme (ent. Willberg), puhelinhaastattelu 27.10.2011.
- 33 Vennamon mukaan Uiton veljekset "sponsoroivat" Willbergin ehdokkuutta koska halusivat oman edustajansa kunnanvaltuustoon. Olavi ja Yrjö Uitto omistivat Minkki-liikkeen lisäksi Vestio- ja Ajatar -vaateliikkeet. Uiton veljekset olivat myös 1966 perustetun päivittäistavarakauppaketju Valintatalon perustajia. <http://finnish-wikipedia.wiki-site.com/v/a/l/Valintatalo.html>. Vennamo, puhelinhaastattelu 3.11.2011.
- 34 Jorma Maskulin oli yksi ehdokaslistasta vastanneista puolueaktiiveista Helsingissä. Vennamo, 3.11.2011, Leppänen, 26.10.2011.
- 35 HS 10.10.1968.
- 36 Reino Palmrothista ks. <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/1050/>
- 37 HS 15.10.1968; Seppi 2006, 41.
- 38 Puheenjohtajaksi valittiin Pauno Haapamäki Ähtäristä ja varapuheenjohtajaksi tuolloin jo kansanedustajaksi valittu Pekka Vennamo Helsingistä. Enävaara 1979, 81.
- 39 Kolben mukaan SMP:n ylioppilaat olivat ehdolla jo vuoden HYY:n vuoden 1969 vaaleissa. Kolbe 1996, 387.
- 40 Enävaara 1979, 82.
- 41 Näin muistelee SMP:n pitkäaikainen puolueaktiivi Marja-Leena Leppänen, lappeenrantalainen yrittäjä ja perussuomalaisten kaupunginvaltuutettu. Ivalosta Helsinkiin vuonna 1967 muuttanut, 19-vuotias Leppänen rekrytoitiin työvoimatoimiston kautta tilapäisavuksi SMP:n puoluetöimiston postituk-

seen. Leppänen innostui Eino Poutiaisen ja Veikko Vennamon luomasta ilmapiiristä ja puoleen politiikasta ja jäi puoluetoimistoon töihin. Leppänen, puhelinhaastattelu 26.10.2011.

- 42 HS 1.11.1968.
- 43 Seppi 2006, 41.
- 44 Vennamo, 3.11.2011.
- 45 Bergman 2002; Jallinoja 1983; Eskola 1968.
- 46 Railo 2011; Saarenmaa 2010.
- 47 Kolbe 1996, 345.
- 48 Mt., 345.
- 49 Kärenlampi 1998; Tuominen 1991; Siisiäinen 1990; Rentola 1990; Hyvärinen 1985.
- 50 Miettunen 2010, 195–166.
- 51 Marja Tuominen on hahmottanut 1960-luvun kulttuuripoliittista liikehdintää valta- ja vastakulttuurin käsitteillä. Tuomisen tulkinnessa 1960-luvun vastakulttuuriliikkeissä oli kysymys sukupolvihegemonian kriisistä, nuorten ja heidän vanhempiensa sukupolven arvojen yhteenlöymäyksestä yhteiskuntarakenteen murrosvaiheessa. Tuominen 1991. Laajasta näkyvyydestään huolimatta 1960- ja 1970-lukujen opiskelijaliikehdintä kosketti lopulta suhteellisen pientä, kaupunkilaista ja pääasiassa eteläsuomalaista opiskelijajoukkoa. Jos aikakautta tarkastellaan ajan ”todellisen” valtakulttuurin näkökulmasta, etualalle nousevat toisentyypiset teemat: muuttoliike, huikea elintason nousu ja uusien kulutustavaroiden tulo markkinoille. Tärkeä osa valtakulttuuria olivat tietysti myös televisio-ohjelmat ja viihteellinen aikakauslehdistö. Heiskanen & Mitchell 1985, 178.
- 52 Miettunen 2010; Siisiäinen 1990, 123.
- 53 Pesonen 1972, 7–8.
- 54 Yliopistojen yhteistietokanta Lindasta löytyy hakusanalla Suomen Maaseudun Puolue 114 viitettä joista suurin osa on SMP:n omia julkaisuja ja SMP:n jäsenistöön kuuluvien aikalaisten analyyseja. Esim. Enävaara 1979; Maalampi 1971; Alho et al. 1970. Listalta löytyvän 11 opinnäytteen otsikoissa toistuu kysymys populismista politiikan ilmiönä. Tästä ks. myös Wiberg 2011; Uola 1997; Helander 1971. Opinnäytteet yhtä suomen kielen tutkielmaa lukuun ottamatta on kirjoitettu valtio-opin ja historiatieteiden oppiaineisiin. Vies-tinnän tutkimuksen oppiaineissa SMP-ilmiötä koskevia tutkimuksia ei ainakaan hakusanalla Suomen Maaseudun Puolue löydy lainkaan. Myöskään yhdistelmät SMP + naiset ja SMP + nuoret eivät tuota hakutuloksia.
- 55 Laitinen 2007.
- 56 Seppi 2006.
- 57 Vihavainen 1995, 171.
- 58 Alasuutari 1996.

Lähteet

Lehtiartikkelit

Me Naiset 48/1968, Inkeri Numminen: ”Unohdetun kansan Leena”.

Tilastot

Kunnallisvaalit 1968, Suomen virallinen tilasto xxix B:3, Helsinki 1969.

Haastattelut

Marja-Leena Leppänen, puhelinhaastattelu 26.10.2011.

Pekka Vennamo, puhelinhaastattelu 3.11.2011.

Leena Willberg, puhelinhaastattelu 27.10.2011.

Tuula Yrjölä, puhelinhaastattelu 3.11.2011.

Kirjallisuus

Aho, Marko: Hymylehti ja uusi sensaatiojournalismi (eli kuinka unohdettu kansa löysi seksin). *Arkinen kumous*. 60-luvun toinen kuva. Toim. Matti Peltonen, Vesa Kurkela ja Visa Heinonen. SKS, Helsinki 2003, 316–339.

Alasuutari, Pertti: *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Vastapaino, Tampere 1996.

Alho, Raija et al. (toim.): *Unohdetun kansan siivellä*. Suunta Nro 1. Otava, Helsinki 1970.

Bergman, Solveig: *The Politics of Feminism. Autonomous Feminist Movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s*. Åbo Akademi University Press, Turku 2002.

Elfving, Sari: *Taikalaatikko ja tunteiden tulkit. Televisio-ohjelmia ja -esiintyjiä koskeva kirjoittelu suomalaisissa lehdissä 1960- ja 1970-luvuilla*. TUP, Tampere 2008.

Elomaa, Hanna: Mikrohistoria johtolankojen jäljillä. *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Toim. Kari Immonen ja Maarit Leskelä-Kärki. SKS 2001, 59–74.

Enävaara, Reijo: *Unohdetun kansan puolesta. SMP 20 vuotta 1959–1979*. Porvoo, Suomen Maaseudun Puolue 1979.

Eskola, Katarina: *Miesten maailman nurjat lait*. Tammi, Helsinki 1968.

Fingerroos, Outi et al.: *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. SKS, Helsinki 2006.

Heiskanen Ilkka ja Mitchell, Ritva: *Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä*. Otava, Helsinki 1985.

Helander, Voitto: *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*. Turun yliopisto, Turku 1971.

- Hyvärinen, Matti: *Alussa oli liike. Tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista*. Tampere: Vastapaino, Tampere 1985.
- Jallinoja, Riitta: *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet*. WSOY, Helsinki 1983.
- Kalela, Jorma: *Historiantutkimus ja historia*. Gaudeamus, Helsinki 2000.
- Keinonen, Heidi: *Kamppailu yleis televisiossa. Tes-tv:n, Mainos-tv:n ja Tesvision merkitykset suomalaisessa televisiokulttuurissa 1956–1964*. TUP, Tampere 2011.
- Koivunen, Anu: *Mihin katse kohdistuu? Feministisen mediatutkijan metodologinen itsereflektio. Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Toim. Marianne Liljeström. Vastapaino, Tampere 2004, 228–251.
- Kolbe, Laura: *Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960–1995*. Otava, Helsinki 1996.
- Kortti, Jukka: *Modernisaatiomurroksen kaupalliset merkit. 60-luvun suomalainen televisiomainonta*. SKS, Helsinki 2003.
- Kuusi, Hanna: *Viinistä vapautta. Alkoholi, hallinta ja identiteetti 1960-luvun Suomessa*. SKS, Helsinki 2003.
- Kärenlampi, Paavo: *Taistelu kouludemokratiasta. Kouludemokratian aalto Suomessa*. SKS, Helsinki 1999.
- Laitinen, Ville: *”Mitä hiivattia tällaisella puolueella on merkitystä!” SMP Suomen puoluelehdissä 1966–1972*. Joensuun yliopisto. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Joensuu 2007.
- Lehtisalo, Anneli: *Kuin elävinä edessämme. Suomalaiset elämäkertaelokuvat populaarina historiakulttuurina 1937–1955*. SKS, Helsinki 2011.
- Maalampi, Ossi: *Kun alkoi asialinja*. Gummerus, Jyväskylä 1971.
- Malmberg, Raili: *Yleislehden kuohuvat vuodet 1934–1980. Suomen lehdistön historia 8. Yleisaikakauslehdet*. Päätoim. Päivö Tommila. Kustannuskiila, Kuopio 1991a, 109–189.
- Malmberg, Raili: *Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Suomen lehdistön historia 8. Yleisaikakauslehdet*. Päätoim. Päivö Tommila. Kustannuskiila, Kuopio 1991b, 191–291.
- Miettunen, Katja-Maria: *Menneisyys ja historiakuva. Suomalainen kuusikymmentä-luku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona*. SKS, Helsinki 2010.
- Mylly, Juhani: *Narratiivista ja uushistoriasta (lähi)historiaa? Lähihistoria. Teoriaan, metodologiaa ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 1, Turku 1995, 35–59.
- Ollila, Anne: *Mitä mikrohistoria on? Rakkautta, ihanteita ja todellisuutta. Retkiä suomalaiseen mikrohistoriaan*. Toim. Katriina Mäkinen & Leena Rossi. Turku 2005.
- Pajala, Mari: *Erot järjestykseen! Eurovision laulukilpailu, kansallisuus ja televisiohistoria*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen tutkimuksia 88, Jyväskylä 2006.
- Peltonen, Matti: *Mikrohistoriasta*. Helsinki: Gaudeamus 1999.

- Peltonen, Matti, Kurkela, Vesa & Heinonen Visa (toim.): *Arkinen kumous. 60-luvun toinen kuva*. SKS, Helsinki 2003.
- Pesonen, Pertti (toim.): *Protestivaalit nuorisovaalit. Tutkielmia kansanedustajien vaaleista 1966, 1970 ja 1972*. Ylioppilastuki, Helsinki 1972.
- Railo, Erkki: *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolituneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975–2005*. Turun yliopisto, Turku 2011.
- Rantala Päivi: *Kylähullut kertomuksissa. Mikrohistoriallinen näkökulma 1800–1900-luvun vaihteen kylien erityispersooniin*. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2003.
- Rautiainen, Tarja: *Pop, protesti, laulu. Korkean ja matalan murroksia suomalaisessa 1960-luvun populaarimusiikissa*. TUP, Tampere 2001.
- Ruoho, Iiris: *Utility Drama. Making of and Talking About the Serial Drama in Finland*. TUP, Tampere 2001.
- Ruoho, Iiris & Saarenmaa, Laura: *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampere 2011.
- Räisänen, Kari: *SMP 30 vuotta 1959–1989. Unohdetun kansan puolesta osa II 1979–1989*. Suomen Maaseudun Puolue, Helsinki 1989.
- Saarenmaa, Laura: *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanviетеlehdissä 1961–1975*. TUP, Tampere 2010.
- Saarenmaa, Laura: *Kesän käsityö on neule! Tavishistorian näkökulma radikaaliin 1960-lukuun. Lähikuva* 20(2) 2007, 68–75.
- Seppi, Suvi: *Demagogian ansaitseman voitto. Kuuden suomalaisen sanomalehden suhtautuminen SMP:n nousuun vuosina 1968–1970*. Oulun yliopisto. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Oulu 2006.
- Siisiäinen, Martti: *Suomalainen protesti ja yhdistykset*. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1990.
- Spigel, Lynn: *Welcome to the Dreamhouse. Popular Media and Postwar Suburbs*. Duke University Press, Durham 2001.
- Tuominen, Marja: *"Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia". Sukupolvihegemonian kriisi suomalaisessa kulttuurissa*. Otava, Helsinki 1991.
- Töyry, Maija: *Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet. Tiedotustutkimus* 31(3) 2008, 21–34.
- Töyry, Maija: *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Helsingin yliopiston viestinnän laitos, Helsinki 2005.
- Töyry, Maija, Saarenmaa, Laura & Särkkä, Nanna: *Monitieteisyyden haaste aikakauslehtitutkimuksessa. Kohti konteksti- ja konseptitietoisuutta. Media & Viestintä* 34(3) 2011, 23–39.
- Ukkonen, Taina: *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. SKS, Helsinki 2000.
- Uola, Mikko: *Suomalaisen populismin juurilla. Ernesti Hentunen tasavallan hovinari*. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 7. Turku 1997.

- Vihavainen, Timo: Lähihistorian kirjoittamisen ongelmia. *Lähihistoria. Teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 1, Turku 1995, 166–176.
- Wiberg, Matti (toim.): *Populismi: kriittinen arvio*. Edita, Helsinki 2011.